
Верховний
Суд

Аналіз стану здійснення правосуддя
при розгляді господарських справ
за 2024 рік

Касаційний господарський суд
у складі Верховного Суду

Зміст

Вступ	3
I. Інформація про роботу місцевих господарських судів	4
II. Інформація про роботу апеляційних господарських судів	13
III. Інформація про роботу Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду	19
Висновки	27

Вступ

Майже три роки Україна протистоїть російській федерації у великій страшній війні. Ракетні удари ворога руйнують не лише українську енергетичну інфраструктуру, а й обладнання, промислову нерухомість, цивільні будівлі, українську культурну, історичну та релігійну спадщину. Вторгнення росії продовжує завдавати величезних соціальних та економічних втрат. Проте економіка України виявилася стійкою в умовах війни, а макроекономічні показники у 2023 році сильнішими, ніж очікувалося. Однак у 2024 році відновлення сповільнилося. Проте макроекономічна та фінансова стабільність збереглася, що відображає вмiлу політику української влади, а також суттєву зовнішню підтримку.

Увесь час від початку військової агресії країна вживає максимум військових, дипломатичних, гуманітарних та економічних заходів для того, щоб протистояти агресору і захистити територіальну цілісність України, життя й безпеку її громадян.

Господарські суди України, як і після початку військової агресії, продовжують свою роботу, незважаючи на небезпеку, спричинену тривалою війною.

Навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану не може бути припинена робота судів, бо не може бути обмежено конституційне право людини на судовий захист, яке є непорушним.

З моменту введення воєнного стану господарські суди України приділяють увагу безпеці суддів, працівників апарату та відвідувачів судів. З метою дотримання розумного строку розгляду справ, призначених у судовому засіданні, та з урахуванням особливих умов воєнного стану сторонам повідомляється про передбачене процесуальним законодавством право на участь у судовому засіданні у режимі відеоконференції. У разі оголошення повітряної тривоги у судових засіданнях оголошується перерва для забезпечення його учасникам можливості скористатися захисними спорудами.

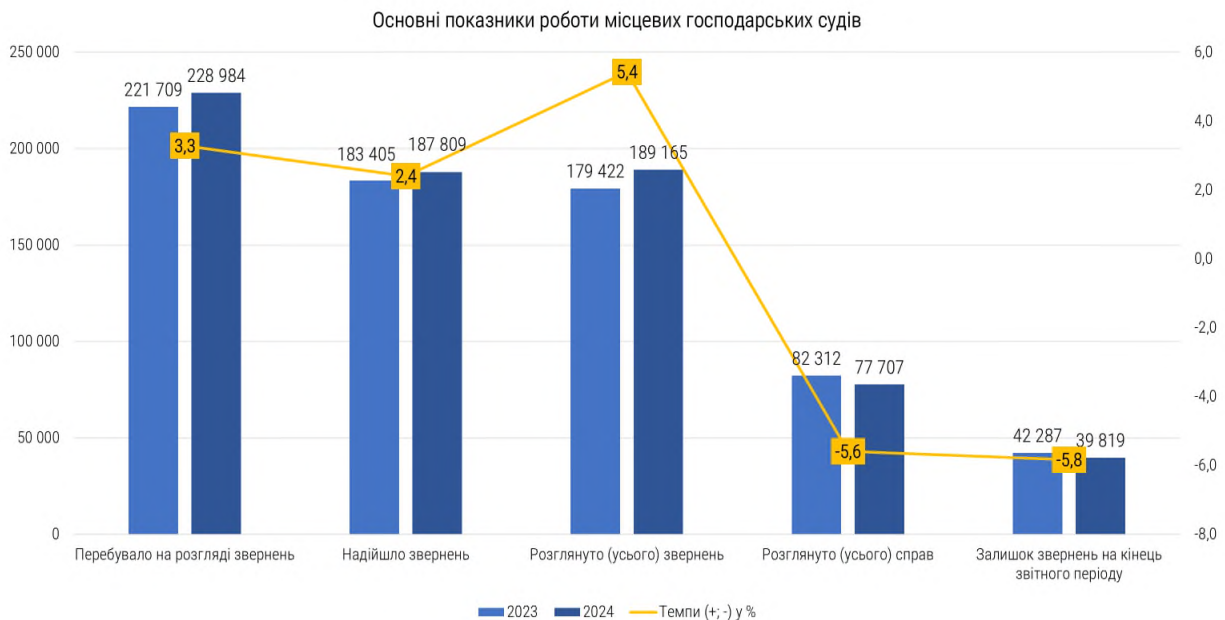
Господарські суди України дотримуються високих міжнародних та європейських стандартів у сфері судочинства задля забезпечення доступу до правосуддя навіть в умовах воєнного стану. Запровадження функціонала «Електронний суд» створило можливість оперативного обміну документами між учасниками судових проваджень і судом, що прискорило здійснення правосуддя. Після введення цієї новації, зокрема, у КГС ВС протягом 2024 року до електронних кабінетів користувачів було надіслано майже 109,6 тис. судових документів.

За оцінкою Міжнародного валютного фонду, економіка України після падіння у 2022 році на 29,1 % зросла на 5 % у 2023 році, але у 2024 році темпи зростання знизилися до 3-4 %. Ці процеси чітко віддзеркалилися у динаміці основних показників судової статистики господарської юстиції.

I. Інформація про роботу місцевих господарських судів

Сповільнення економічного відновлення в країні позначилося на основних показниках судової статистики місцевих господарських судів, темпи приросту яких у 2024 році суттєво зменшилися.

Воєнні дії призвели як до прямих втрат, зокрема довоєнної території, яка стала непридатною для ведення будь-якого бізнесу, населення (близько 20 % людей виїхали з України, значна частина втратила можливість заробляти) і капіталу (майна та виробничих потужностей внаслідок їх знищення російською федерацією), так і похідних, які виявилися у зростанні цін на товари та послуги, рості інфляції, яка знецінює доходи, неможливості належного виконання своїх зобов'язань контрагентами.

Протягом 2024 року дещо збільшилися основні показники роботи місцевих господарських судів (далі – господарські суди) порівняно з аналогічними показниками попереднього періоду (одночасно стрімко зменшені їх темпи приросту), зокрема:

на 3,3 % – до 229 тис. із 222 тис. процесуальних звернень (далі – звернення), що перебували на розгляді господарських судів для вирішення спорів;

на 2,4 % – до 188 тис. із 183 тис. звернень, які надійшли на розгляд, але **зменшилися темпи приросту** надходження звернень (із 49,4 % у 2023 році до 2,4 % у 2024 році). При цьому на 8,5 % **поменшало позовних заяв**, що надійшли на розгляд, – до 87 тис. із 95 тис.;

на 5,4 % – до 189 тис. із 179 тис. розглянутих звернень суб'єктів господарювання, або **100,7 %** від тих, які надійшли на розгляд;

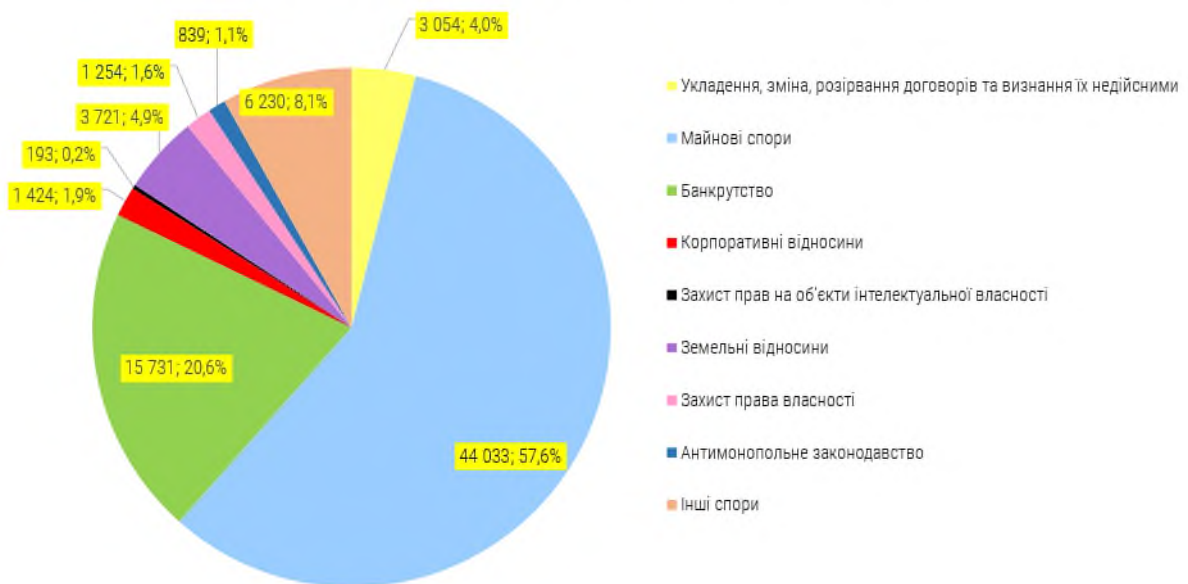
на 2,9 % – до 124,3 тис. із 128 тис. розглянутих господарськими судами звернень, за результатами розгляду яких судові рішення можуть бути оскаржені до суду вищого рівня.

Водночас на 5,6 % **поменшало розглянутих справ** – до 77,7 тис. із 82,3 тис. розглянутих господарськими судами справ у 2023 році (у 2021 році – 85,8 тис.).

Також на 5,8 % зменшився **залишок** нерозглянутих звернень на кінець звітнього періоду порівняно із залишком на початок року до 39,8 тис. із 42,3 тис.

Структурний аналіз результатів розгляду основних категорій господарських справ у 2024 році характеризує усталену тенденцією щодо питомої ваги розглянутих справ за категоріями. Їхня динаміка протягом 2021–2024 років засвідчує конструктивні зміни в економічному середовищі країни: збільшується майнова заборгованість контрагентів у справах, і, як наслідок, зростає кількість справ про банкрутство та неплатоспроможність фізичних осіб, справ позовного провадження в межах справ про банкрутство, справ про розірвання, зміну договорів та визнання їх недійсними.

Структура вирішених спорів місцевими господарськими судами

Серед нових категорій спорів, що з'явилися під час повномасштабної військової агресії рф, можна виокремити такі справи:

- спори, пов'язані з відшкодуванням збитків, завданих рф;
- спори про конфіскацію майна (примусове вилучення) на користь сил оборони;
- спори про стягнення витрат, пов'язаних з розміщенням (розквартируванням) військових.

Поміж категорій спорів, які були і у минулі періоди, з'явилися справи з новими ознаками, властивими лише у період воєнного стану:

- спори з припинення договорів оренди у зв'язку з неможливістю використання майна (пляжі, портові споруди, канатна дорога, майно військових містечок, аеропортів тощо);

- спори щодо припинення правовідносин, які виникли між сторонами за договором про закупівлю послуг за бюджетні кошти, з підстав проведення закупівель без використання електронної системи;
  - спори щодо закупівель в умовах воєнного стану, з яких:
    - про визнання недійсними пунктів договорів про постачання товарів для державних потреб, укладених між Міністерством оборони України та товариством в частині включення до договірної ціни податку на додану вартість;
    - стягнення безпідставно сплачених коштів – включення до договірної ціни податку на додану вартість;
  - спори стосовно зобов'язання скласти та надати довідки про невикористання орендарем орендованого майна (портових причалів) у своїй діяльності;
  - спори щодо усунення перешкод державі у здійсненні права користування та розпорядження земельною ділянкою, до якої входить прикордонна смуга;
  - спори щодо усунення перешкод у користуванні територіальною громадою приміщеннями протирадіаційного укриття шляхом зобов'язання відповідача повернути територіальній громаді приміщення протирадіаційного укриття;
  - спори про захист ділової репутації та спростування недостовірної інформації стосовно співпраці з окупантами та місцевими колаборантами;
  - спори про стягнення заборгованості за поставлені на тимчасово окуповану територію енергоносії (електроенергію, газ);
  - спори про стягнення заборгованості за договорами найму (оренди) договором найму (оренди) транспортного засобу – судна, які виникли внаслідок неможливості використання останнього з 24.02.2022, зокрема через мінування акваторії Чорного моря.

Характеристика розглянутих справ за основними категоріями

У 2024 році збільшилася кількість розглянутих господарськими судами справ порівняно з попереднім періодом:

на 22 % – 3,1 тис. із 2,5 тис. справ про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними;

на 16 % – 3,7 тис. із 3,2 тис. справ із земельних відносин;

на 20,1 % до 1,4 тис. із 1,2 тис. справ з корпоративних відносин;

на 11,2 % – до 1,3 тис. з 1,1 тис. щодо захисту права власності;

у 2,1 рази – до 0,8 тис. із 0,4 тис. справ щодо застосування антимонопольного законодавства;

на 12 % – 15,7 тис. із 14 тис. справ, пов'язаних з банкрутством (про визнання банкрутом, кредиторські заяви, скарги тощо), з яких на 23 % збільшилася кількість справ про визнання банкрутом та неплатоспроможність фізичних осіб до 2 тис. із 1,6 тис. (у 2021 році – 1,1 тис.).

Водночас у межах розгляду справ про банкрутство було розглянуто 3,1 тис. справ, тоді як у попередньому періоді справ позовного провадження – 2,6 тис., їх побільшало на 18,3 % (у 2021 року їх було 2,8 тис.). При цьому сума коштів,

присуджених до стягнення у цих справах, – 28,5 млрд грн, або 80,6 % від заявлених коштів.

Упродовж останніх років спостерігаємо значне збільшення кількості справ щодо банкрутства. Це може вказувати на те, що підприємства та особи постають перед серйозними фінансовими труднощами. Суди враховують економічні та фінансові виклики при прийнятті рішень, якими важливо забезпечити справедливий баланс між інтересами кредиторів та боржників.

Зменшилася кількість розглянутих справ у 2024 році лише:

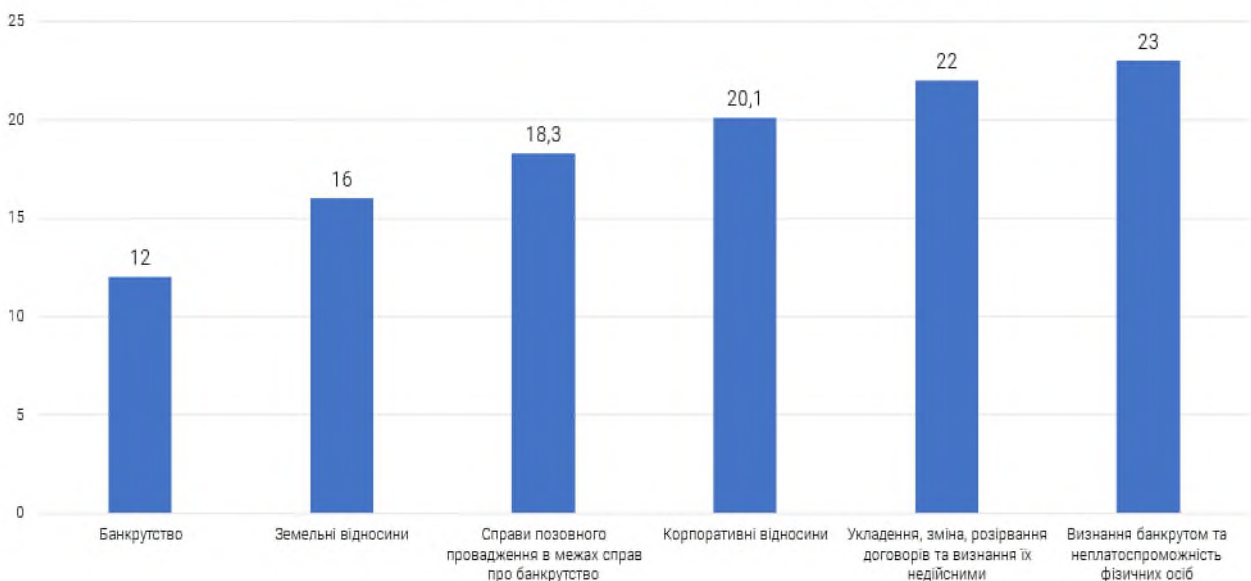
на 15,9 % – 44 тис. (у 2021 році – 48 тис.) із 52,4 тис. справ **майнового характеру** та щодо виконання договорів, яка є з року в рік найпоширенішою в господарському судочинстві. Незначне зменшення цієї категорії спричинене і відкладеним попитом на судовий захист у зв'язку з окупацією територій та ведення бойових дій;

на 3,2 % – до 6,2 тис. із 6,4 тис. **з інших спорів**.

на 31 % – до 0,2 тис. із 0,3 тис. справ щодо захисту прав на **об'єкти інтелектуальної власності**.

Упродовж 2024 року в господарських судах **найвищі темпи приросту** розглянутих справ спостерігаються за такими категоріями: справи про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними, справи щодо земельних відносин, корпоративних відносин, банкрутства.

Найвищі темпи приросту розгляду основних категорій справ за 2024 рік (%)

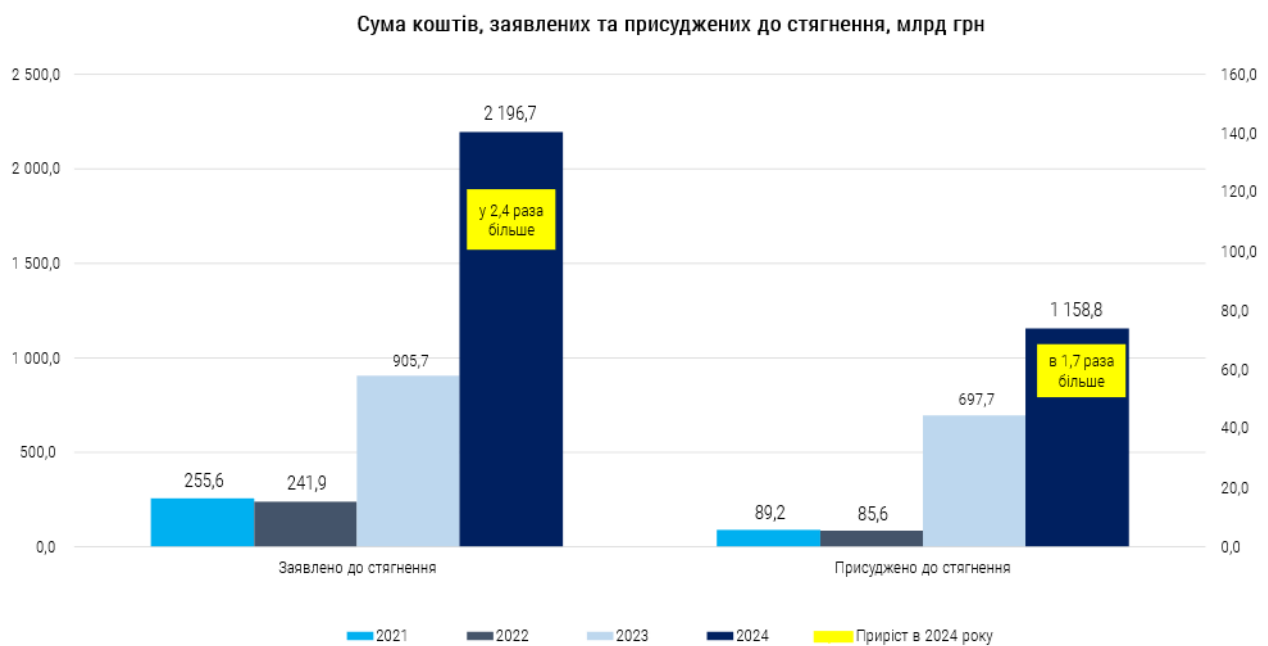

Характеристика майнових вимог розглянутих справах у 2024 році порівняно з показниками 2023 року

Заявлена сума позивачами у справах з майновими вимогами збільшилась у 2,4 раза – 2 196,7 млрд грн (у 2021 році – 255,6 млрд грн), було присуджено до стягнення 1 158,8 млрд грн, або 52,8 % від заявлених позивачами коштів у судовому порядку, що більше майже в 1,7 раза від суми коштів, присуджених до стягнення у 2023 році – 697,7 млрд грн.

Упродовж 2024 року в 10,9 тис. справ, або 22,3 % від розглянутих у судах першої інстанції заявлено штрафних санкцій на суму 27,4 млрд грн (в 1,8 раза більше, ніж у 2023 році – 15,1 млрд грн) та присуджено до стягнення – 16,9 млрд грн (або 61,7 % від заявлених штрафних санкцій), що майже вдвічі більше, ніж у 2023 році (8,7 млрд грн).

За звітний період до спеціального фонду Державного бюджету України за розгляд справ господарськими судами надійшло 1,3 млрд грн, що на 18,5 % більше, ніж у 2023 році, коли було сплачено 1,1 млрд грн.

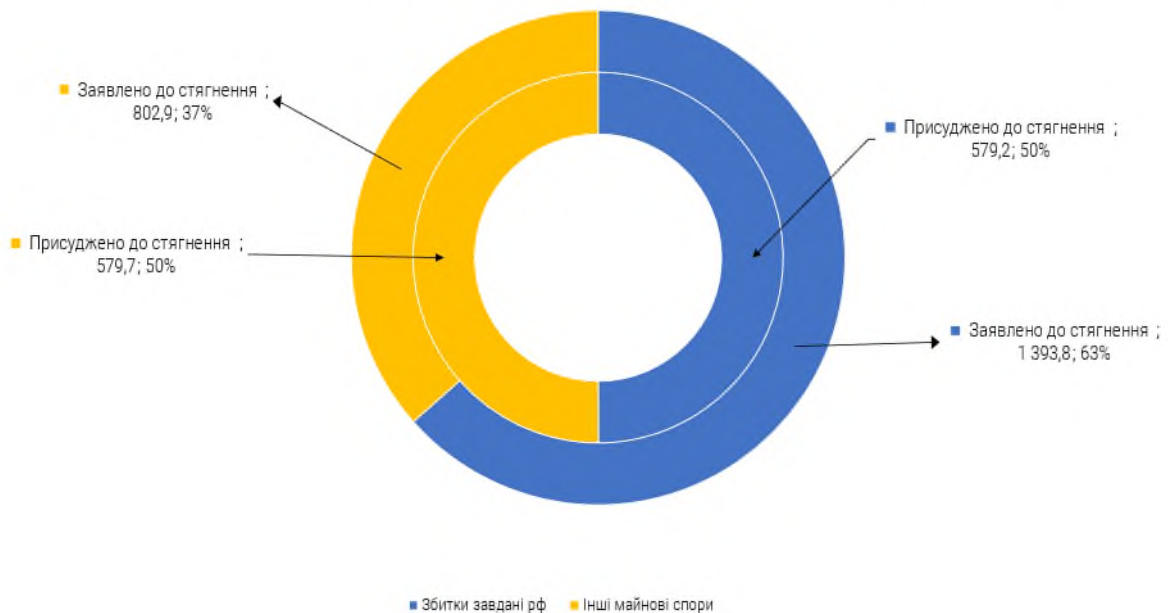

Більше половини суми коштів, заявлених до стягнення – 63 % або 1 393,8 млрд грн – заявлено у справах про відшкодування збитків, завданих російською федерацією. Водночас і серед присуджених до стягнення у судовому порядку сум загалом 50 % або 579,7 млрд грн – становлять кошти у справах про відшкодування збитків, завданих російською федерацією, або 42 % від заявлених коштів у цих справах.

Стрімке збільшення суми коштів, заявлених та присуджених у судовому порядку, свідчить про **значні збитки**, завдані воєнними діями суб'єктам господарської діяльності, однак проблемність **повернення присуджених коштів у фінансовий оборот держави** негативно позначається на темпах зростання економіки України.

Характеристика коштів, заявлених та присуджених до стягнення (млрд грн) та їх питома вага, %

Проблемні питання, що виникають під час розгляду господарських справ

У вирішенні спорів із **захисту права власності** у судах виникають проблемні питання щодо того, який спосіб захисту є належним (віндикаційний чи негаторний) у справах за позовом прокурора, спрямованим на повернення у власність держави чи комунальну власність протирадіаційних укриттів, які вибули з власності держави (комунальної власності) в процесі приватизації та у разі встановлення судом наявності законодавчої заборони на приватизацію (відчуження) протирадіаційних споруд.

Останнім часом, під час розгляду справ **про банкрутство юридичних осіб**, майно яких зареєстроване на тимчасово окупованих територіях, виникає безліч матеріальних (відсутність доступу до майна, неможливість його реалізації на аукціоні й оформлення права власності на майно банкрута) і процесуальних питань (відсутність арбітражного керуючого, тривалі строки процедури банкрутства, неможливість її завершення тощо).

Проблемними є питання **проведення аукціону**. Кодекс України з процедур банкрутства передбачає проведення першого аукціону, першого повторного та другого аукціонів, проте в ньому не врегульовано процедури у випадку, якщо майно не було продано.

Проблемні питання виникають під час розгляду справ про **неплатоспроможність** фізичних осіб. Вони пов'язані з недобросовісною поведінкою боржника та її наслідками для справи, зокрема у разі ухилення боржника від сплати грошової винагороди арбітражному керуючому після укладення договору з ним про розстрочення авансування.

Під час розгляду справ, зокрема, **пов'язаних, з воєнними діями**, проблемним залишається питання:

необхідності дотримання норм процесуального законодавства щодо надсилання відповідачу копій процесуальних документів як сторонами у справі, так і судами та подальшого його інформування про рух розгляду справи.

Чи не найбільш проблемним питанням під час розгляду справ про стягнення шкоди, завданої російською федерацією, є повідомлення відповідача про подання позову та розгляд такої справи.

На сьогодні домінує практика, згідно за якою господарські суди відкривають провадження у справі, обмежуючись повідомленням відповідача про розгляд справи та дати судових засідань шляхом розміщення оголошень на офіційному вебпорталі судової влади України.

Така позиція обґрунтовується тим, що з 24.02.2022 було розірвано дипломатичні відносини між Україною та російською федерацією, у зв'язку із чим було зупинено функціонування закордонних дипломатичних установ України на території рф та діяльність її дипломатичних установ на території України.

Окрім того, з 25.02.2022 фактично припинено обмін міжнародними поштовими відправленнями та поштовими переказами з російською федерацією, а отже, станом наразі суд позбавлений можливості повідомляти відповідача про розгляд справи засобами поштового зв'язку.

Водночас, навіть незважаючи на введення воєнного стану в Україні, дотримання процесуального механізму належного повідомлення учасників справи є необхідною й важливою умовою для забезпечення і реалізації завдань та принципів правосуддя.

Європейський суд з прав людини зазначив, що принцип рівності сторін як один із складників ширшої концепції справедливого судового розгляду передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість представляти свою сторону в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище порівняно з опонентом.

Таким чином, господарські суди, попри всі обставини, повинні вжити максимально можливих заходів для дотримання вимог щодо повідомлення відповідача про розгляд справи і не обмежуватися при цьому лише формальним посиланням у своїх рішеннях на можливість сторін ознайомитися з інформацією про розгляд справи на сайті судової влади України.

У господарських судах виникають проблемні питання у справах зі спорів про звільнення директора підприємства у випадку перебування його засновника (засновників) на тимчасово окупованій території України або на території рф.

Найкращих показників якості розгляду справ досягнуто господарськими судами Тернопільської та Закарпатської областей, де кількість змінених та скасованих судових рішень становила відповідно 1,6 %, та 1,7 % від розглянутих ними за середнього такого показника по Україні – 3,6 % (у 2023 році – 3,3 %).

Спискова чисельність суддів місцевих господарських судів у 2024 році збільшилась на 1,3 % до 459 штатних одиниць із 453 у 2023 році. Фактично розглядали справи 438 суддів, що більше на 1,9 %, ніж у 2023 році, коли їх кількість дорівнювала 430.

Середній рівень навантаження на одного суддю місцевого господарського суду в 2024 році становив 523 звернення, що перебували на розгляді, тоді як цей показник у 2023 році був 520 звернень.

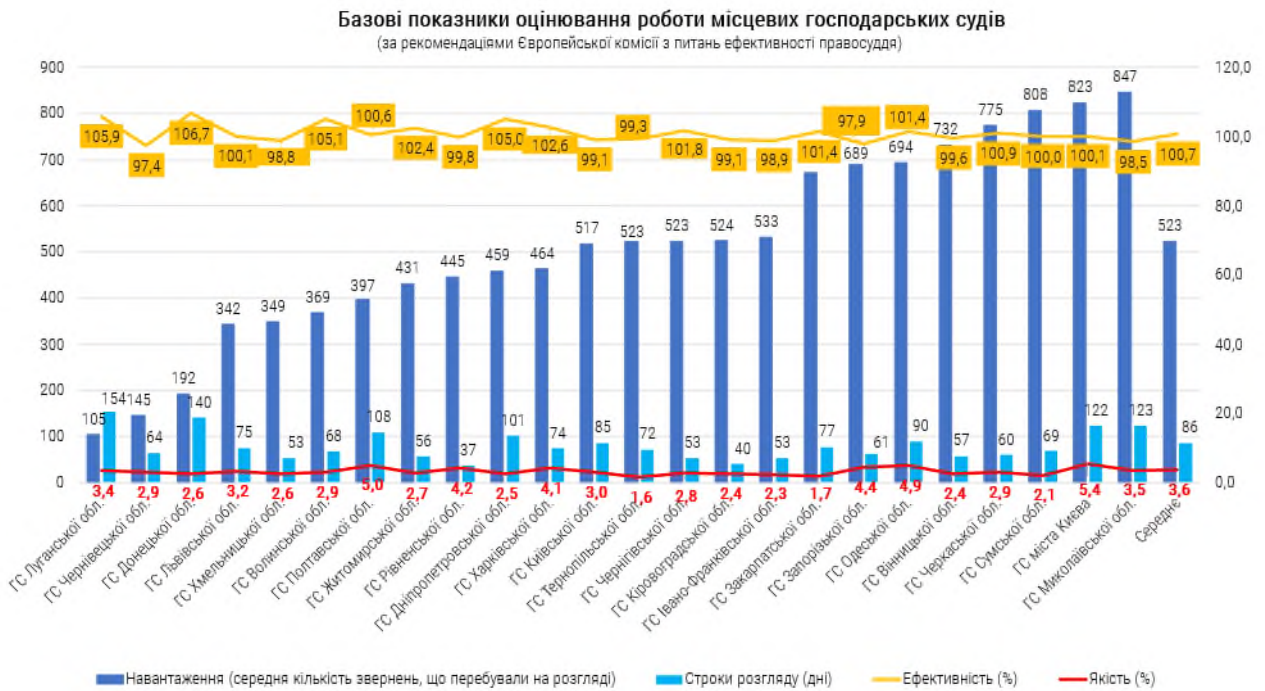
Найбільший рівень навантаження у середньому мають господарські суди міста Києва (823) та Миколаївської (847), Сумської (808) областей.

У середньому розгляд справ господарськими судами у 2024 році становив 86 днів, тоді як у 2023 році – 89.

Відповідно до рекомендацій Європейської комісії з питань ефективності правосуддя стандартом, який свідчить про ефективність здійснення судочинства, є показник 95–105 %. Цей показник рекомендований як один з інтегральних показників ефективності діяльності суду та розраховується за формулою: кількість розглянутих справ та матеріалів за звітний період поділена на кількість нових справ та матеріалів, що надійшли за звітний період, і помножена на 100 відсотків.

Найбільший відсоток розгляду справ мають господарські суди Донецької (106,7 %), Луганської (105,9 %) та Дніпропетровської (105 %) областей (за середнього 100,7 %), що свідчить про зменшення залишку нерозглянутих звернень на кінець звітного періоду.

Характеристика базових показників роботи господарських судів

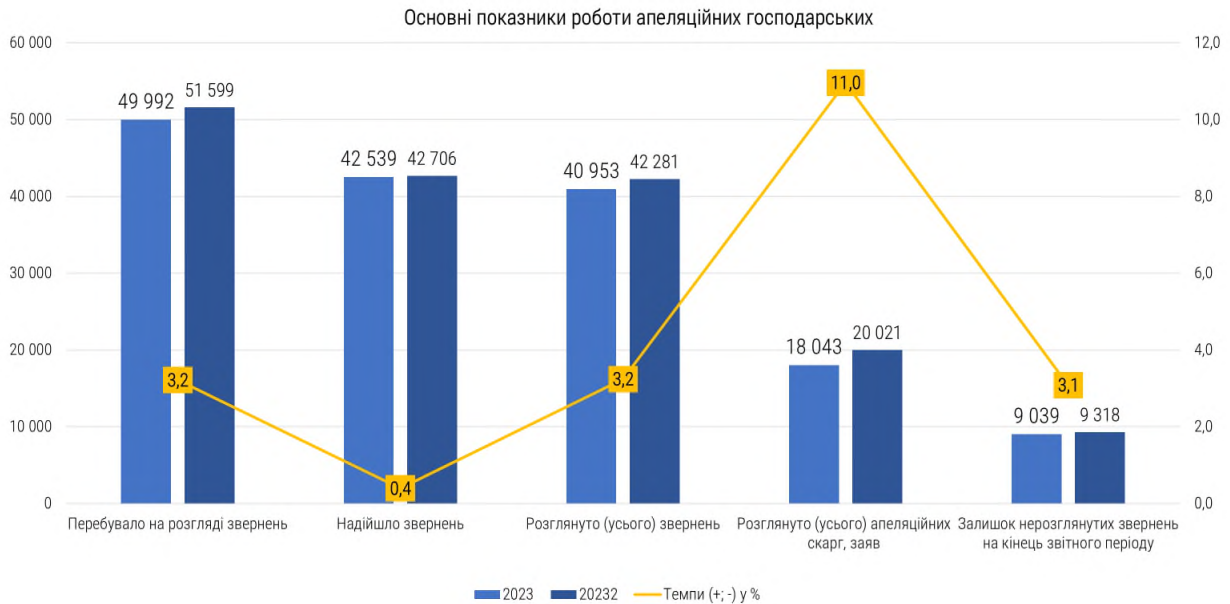

Наведені показники свідчать про ефективність здійснення судочинства в господарських судах, усі спори вирішуються в розумні строки для вчинення процесуальних дій.

Переважна більшість – 81 % (82 % – у 2023 році; 78,3 % – у 2021 році) – судових рішень судів першої інстанції не оскаржуються та набирають законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги.

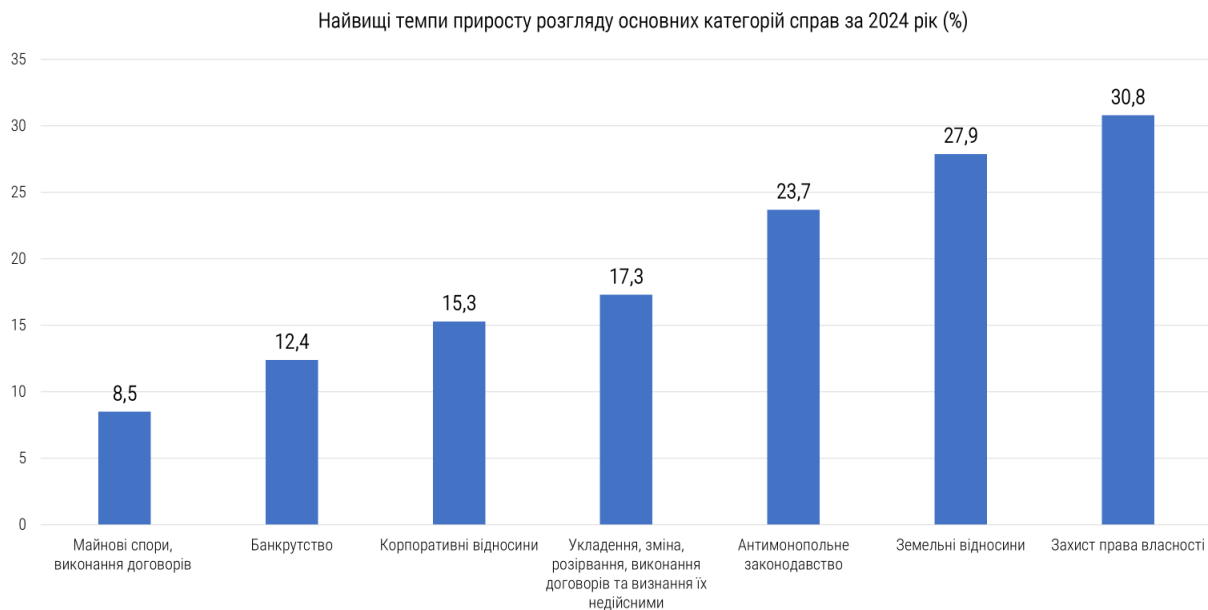
II. Інформація про роботу апеляційних господарських судів

У 2024 році в апеляційному порядку оскаржувалося у середньому 19% судових рішень, ухвалених місцевими господарськими судами.

Протягом 2024 року незначно збільшилися основні показники роботи апеляційних господарських судів порівняно з аналогічними показниками попереднього періоду (одночасно темпи їх приросту стрімко зменшилися), зокрема:

- на 3,2 % збільшилася кількість звернень у господарських справах, які перебували на розгляді, – до 52 тис. із 50 тис. (57,5 тис. у 2021 році);
- на 0,4 % – до 43 тис. із 42,5 тис. звернень, які надійшли на розгляд судів апеляційної інстанції, приріст яких значно зменшився з 50 % у 2023 році до 0,4 % у 2024 році (49,8 тис. у 2021 році);
- на 3,2 % – до 42,3 тис. із 41 тис. розглянутих звернень, або 99,1 % від тих, що надійшли для розгляду в звітному періоді;
- на 3,5 % – до 23,9 тис. із 23,1 тис. скарг, які надійшли до апеляційних господарських судів;
- на 4,9 % – до 28,6 тис. із 27,3 тис. ухвалених в апеляційному порядку судових рішень, які можуть бути оскаржені до суду вищого рівня.

Протягом звітної періоду на 11,1 % **збільшилася** кількість розглянутих в апеляційному порядку скарг по суті – до 20 тис. із 18 тис. (22,1 тис. у 2021 році), зокрема за основними категоріями:

на **8,5 %** – до 10,4 тис. із 9,6 тис. справ майнового характеру та щодо виконання договорів;

на **27,9 %** – до 1,8 тис. із 1,4 тис. справ із земельних відносин;

на **30,8 %** – до 0,7 тис. із 0,5 тис. справ щодо захисту права власності;

на **15,3 %** – до 0,9 тис. із 0,8 тис. справ з корпоративних відносин;

на **12,4 %** – до 2,5 тис. із 2,3 тис. справ, пов'язаних з банкрутством (2,3 тис. у 2021 році);

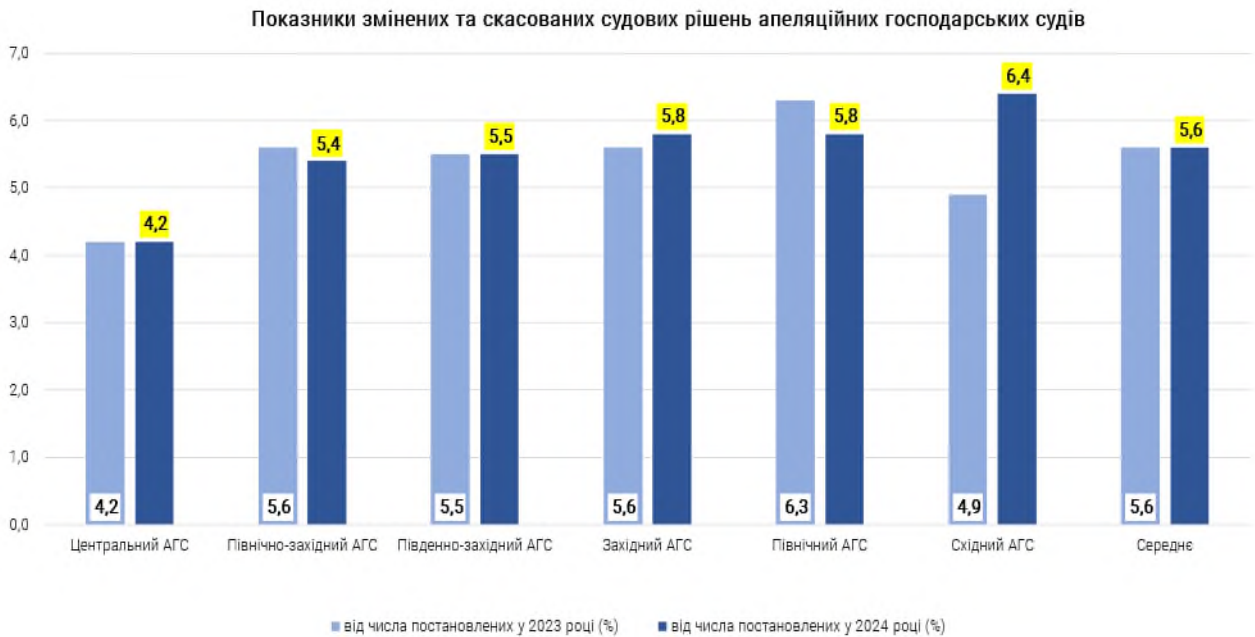
на **23,7 %** – до 256 із 207 справ щодо застосування антимонопольного законодавства;

на **17,3 %** – до 1,4 тис. із 1,2 тис. справ про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними.

Зменшилась лише кількість справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності на 15,1 % – до 129 із 152.

За результатами розгляду справ суди змінили або скасували 4,7 тис. судових рішень місцевих господарських судів, що становить 23,3 % від загальної кількості розглянутих апеляційних скарг по суті, або **5,6 %** від ухвалених судових актів місцевими господарськими судами, як і у 2023 році.

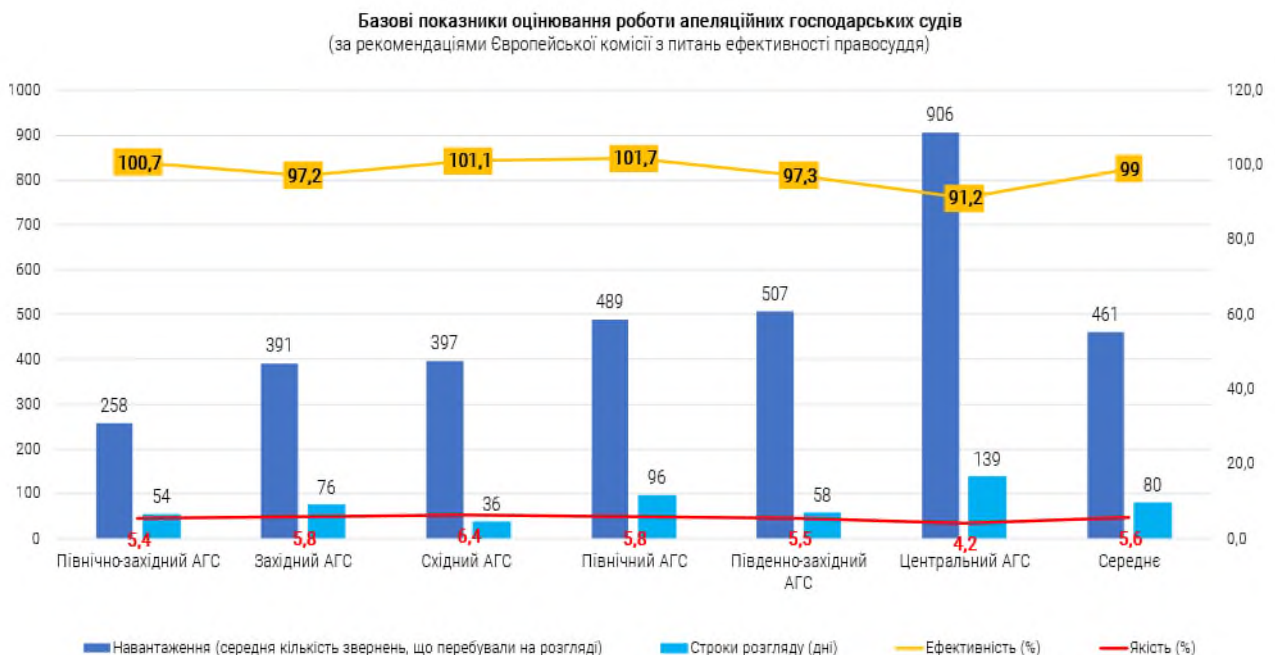
Найкращих показників якості розгляду справ досяг **Центральний апеляційний господарський суд**, де кількість змінених та скасованих судових рішень дорівнює **4,2 %**.

Фактично в апеляційному порядку господарські справи розглядали **112 суддів**, їх кількість зменшилась на **6,7 %** порівняно із показником 2023 року, де він становив – **120**. У 2024 році спискова чисельність суддів – **114** (у 2023 році – **121**), яка також зменшилась на **5,8 %**.

Середній рівень навантаження на одного суддю апеляційного господарського суду в 2024 році становив **461 звернення**, що перебувало на розгляді, тоді як цей показник у 2023 році дорівнював **435**.

У середньому розгляд звернень у 2024 році апеляційними господарськими судами **80 днів**.

Найвищий рівень навантаження у середньому був у **Центральному** (906) апеляційному господарському суді. При цьому саме він має найкращий показник якості постановлених судових рішень, як і у 2023 році. Наразі у зазначеному суді судочинство здійснювали лише 9 суддів. Показник ефективності цього суду – 91,2 % свідчить про недостатню чисельність суддів для розгляду значної кількості справ, що може мати негативні наслідки у найближчій перспективі (за середнього в апеляційній інстанції – 99 %).

Що ж до показників ефективності діяльності суду, рекомендованих Європейською комісією з питань ефективності правосуддя, то найбільший відсоток розгляду справ мають **Північний** (101,7 %) та **Східний** (101,1 %) апеляційні господарські суди.

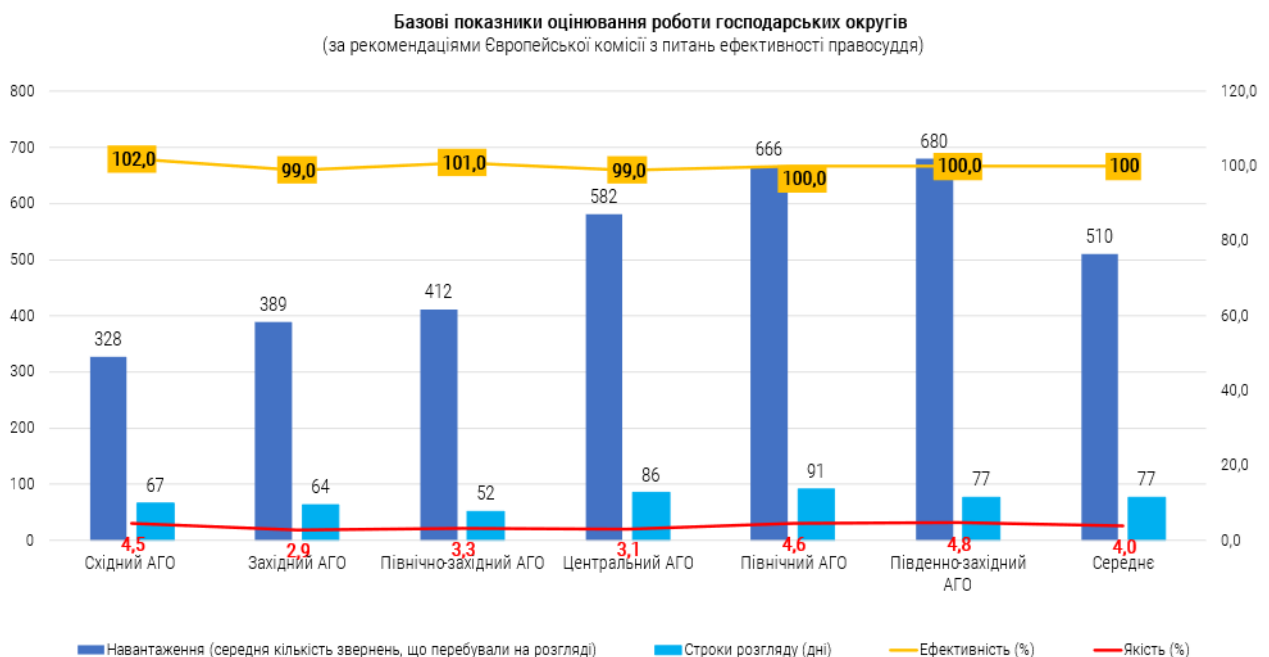
Наведені показники свідчать про ефективність здійснення судочинства апеляційними господарськими судами, усі спори вирішуються в розумні строки для вчинення процесуальних дій.

Переважна більшість – 70 % (72 % – у 2023 році) – судових рішень судів апеляційної інстанції не оскаржується та набирає законної сили після закінчення строку подання касаційної скарги.

Характеристика роботи господарських округів

Основні оціночні критерії роботи судів – якість розглянутих справ (відсоток скасованих та змінених від загальної кількості рішень, які можуть оскаржуватися до судів вищого рівня), ефективність роботи (співвідношення кількості розглянутих звернень до тих, що надійшли у звітному періоді), середнє навантаження, середній термін розгляду справ.

Аналіз базових показників роботи господарських судів підтверджує продуктивність судів при розгляді справ, зокрема своєчасність судового розгляду, якість ухвалених рішень, розумні строки розгляду справ, навіть при значному середньому навантаженні.

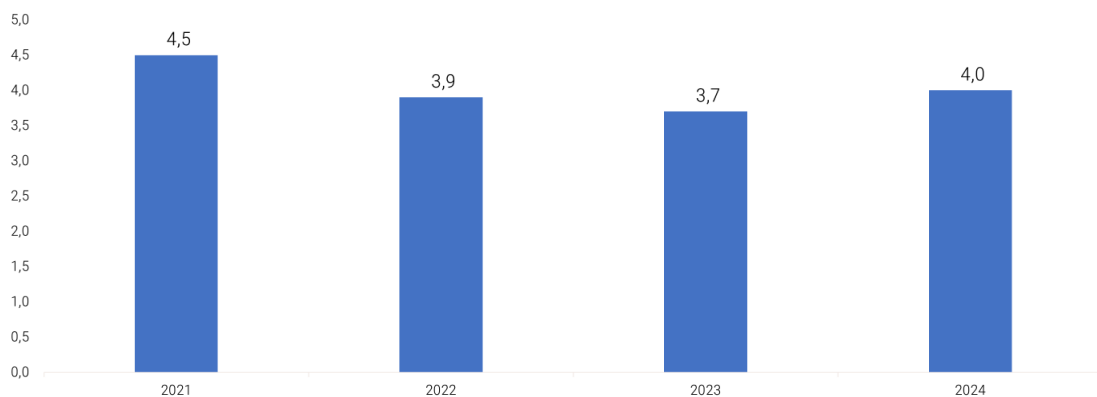
У 2024 році найкращих показників якості розгляду справ досягнув Західний апеляційний господарський округ, в якому кількість змінених та скасованих судових рішень становить 2,9 % від розглянутих судами звернень, які можуть оскаржуватися до судів вищого рівня, за середнього такого показника по Україні 4 %.

Найвищий рівень навантаження у середньому був у Південно-західному (680) господарському округу.

Справи судами розглядалися у середньому – 77 днів. У середньому відсоток розгляду справ (ефективність) – 100 %.

Аналіз динаміки показників якості судів першої, апеляційної інстанцій та господарських округів показує їх стабілізацію упродовж останніх років, що свідчить про правильність застосування чинного законодавства при розгляді справ, а отже, формування єдиної правозастосовної практики.

Якість ухвалених судових рішень господарськими округами за 2021 - 2024 роки (у %)

Проблемні питання з організації роботи судів, які виникають у господарських округах при здійсненні судочинства

Основним актуальним проблемним питанням апеляційних та місцевих господарських судів є нерівномірне врегулювання питання оплати праці державних службовців.

Через низький рівень заробітної плати складна ситуація із заповненням вакантних посад, звільнення великої кількості працівників.

Нестача суддівських кадрів у судах, в тому числі у Центральному апеляційному господарському суді.

Недостатність бюджетних призначень, затверджених в кошторисі на 2025 рік на оплату послуг та ремонтних робіт судів.

Водночас деякі суди не забезпечені необхідними приміщеннями, зокрема Центральний апеляційний господарський суд та Господарський суд Дніпропетровської області.

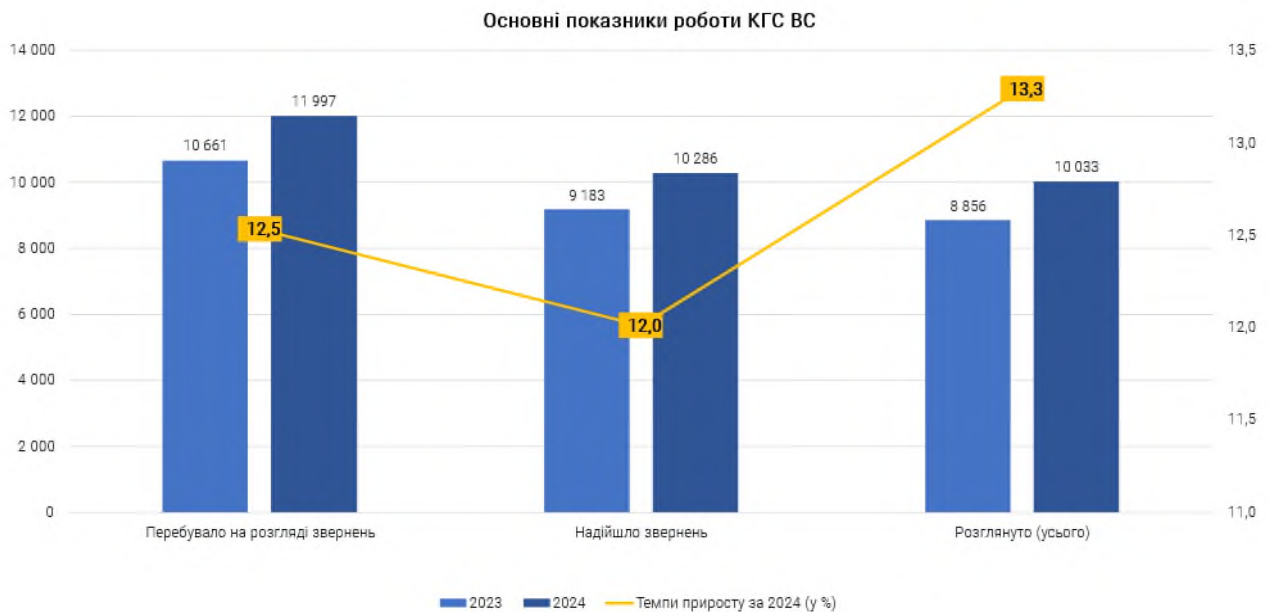
Відсутність стабільного та безперебійного постачання електричної енергії до приміщень судів.

Нагальною потребою судів залишається належне забезпечення працівників сучасною комп'ютерною технікою.

III. Інформація про роботу Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

У касаційному порядку оскаржується у середньому 30% судових рішень, ухвалених апеляційними господарськими судами. При цьому вищий рівень оскарження спостерігався у Західному (35 %) та Піденно-західному (33 %) апеляційних господарських судах. Найменший показник щодо оскарження, а отже найвищий рівень якості написання рішення, сприйняття зрозумілості та вмотивованості судового рішення учасниками судових проваджень, що вже отримали рішення в їхніх справах, досяг Центральний (26 %) апеляційний господарський суд.

У 2024 році в Касаційному господарському суді у складі Верховного Суду **підвищилася** на 12,5 % кількість звернень, які перебували на розгляді, до 12 тис. із 10,7 тис. у 2023 році. Це пояснюється **збільшенням** на 12 % звернень, які надійшли для розгляду, – із 9,2 тис. до 10,3 тис., що наближається до показника довоєнного періоду – 12,8 тис. у 2021 році (їх темпи приросту зменшилися із 34,8 % у 2023 році до 12 % у 2024 році).

Усі процесуальні звернення, що надійшли, зареєстровано та розподілено між суддями в установленому чинним законодавством порядку з урахуванням спеціалізації, навантаження кожного судді та інших критеріїв.

У 2024 році 43 % від кількості процесуальних звернень, що надійшли на розгляд, або 4,3 тис. матеріалів подано без дотримання вимог для відкриття касаційного провадження, з яких 80 %, або в 3,4 тис. випадках відмовлено у відкритті провадження та 0,8 тис. повернуто заявникам.

У 2024 році – 3,3 тис. скарг, або 32 % звернень, що надійшли для розгляду, залишено КГС ВС без руху для усунення недоліків та належного оформлення заявниками скарг згідно з вимогами чинного законодавства.

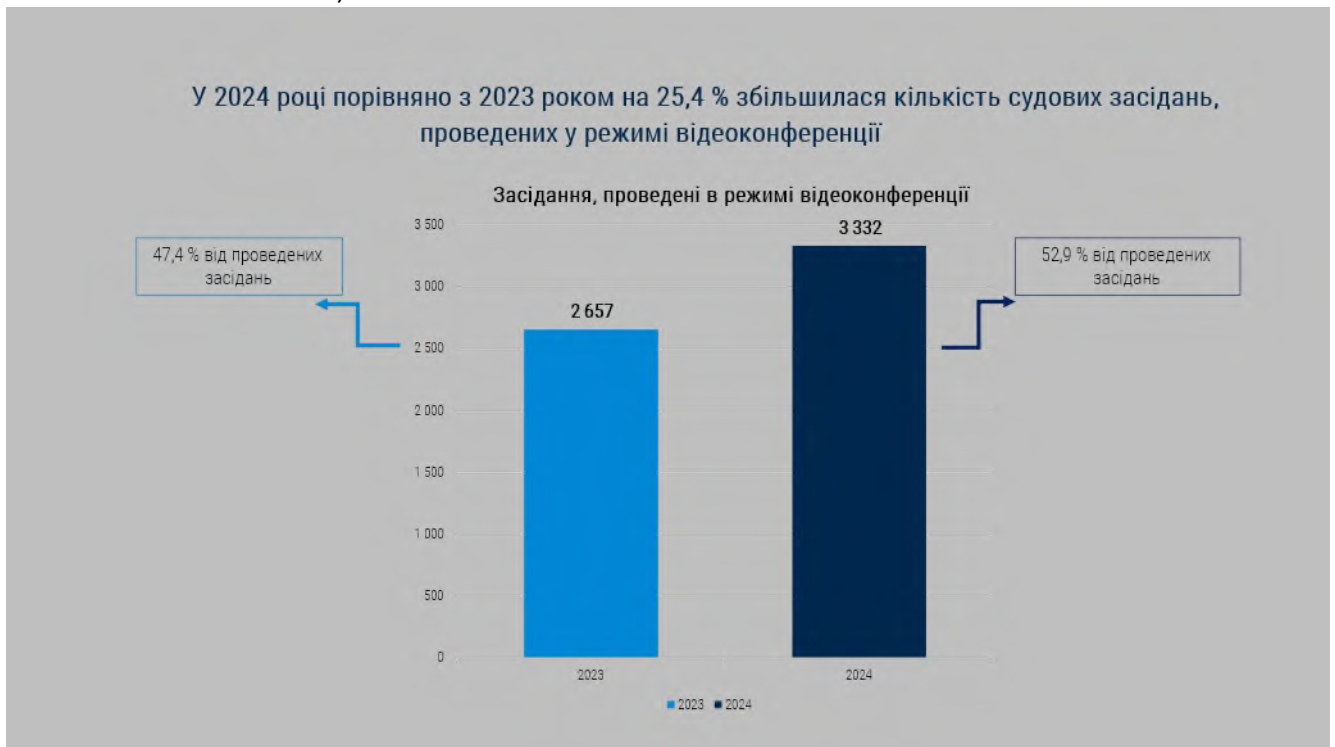
Несвоєчасне та неякісне виконання заявниками приписів відповідних ухвал суду або беззаперечні помилки у змісті та формах скарг стають підставами для постановлення судом ухвал про повернення або про відмову у відкритті касаційного провадження.

З аналізу підстав для постановлення ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження вбачається, що більшість – сім із десяти – ухвал містять посилання на те, що касаційну скаргу подано на судові рішення, яке не підлягає касаційному оскарженню (пункт 1 частини першої статті 293 ГПК України).

Із загальної кількості процесуальних звернень, що перебували на розгляді, всього розглянуто в 2024 році 10 тис., що на 13,3 % **більше**, ніж у 2023 році (8,9 тис.).

Протягом 2024 року **збільшилася** кількість розглянутих справ по суті та закритих провадженням на 16 % – до 5,7 тис. із 5,0 тис. у 2023 році.

Як і в довоєнні періоди, більшість справ КГС ВС була розглянута у судових засіданнях за участю сторін – 85 % (81 % у 2023 році), або 4,7 тис. справ, з яких в режимі відеоконференції – 2,2 тис., що на 30,6 % більше, ніж у 2023 році, коли їх кількість становила 1,7 тис.

Загалом за 2024 рік у КГС ВС щодо закінчених справ відбулося понад 6,3 тис. слухань у судових засіданнях.

Крім того, в КГС ВС протягом 2024 року 3,3 тис. судових засідань здійснювалися у режимі відеоконференції, що на 25,4 % більше, ніж у 2023 році, коли їх було 2,7 тис.

У 2024 році кількість розглянутих справ у касаційному порядку **за основними категоріями збільшилася** порівняно з показниками 2023 року:

на **22 %** – до 2,2 тис. із 1,9 тис. – майнового характеру щодо виконання договорів та про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними;

на **32 %** – до 551 із 417 – з корпоративних відносин;

на **29 %** – до 1,1 тис. із 855 – справ, пов'язаних з банкрутством, з яких кількість закінчених справ позовного провадження, що розглядалися в межах справи про банкрутство збільшилась у 1,8 разів до 442 із 251;

на **43 %** – до 572 із 399 – щодо захисту права власності;

на **37 %** – до 784 із 573 – у земельних відносинах.

Водночас **зменшилась** кількість розглянутих справ, зокрема:

на **6 %** – до 76 із 81 – щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності;

на **8 %** – до 110 із 120 – для розгляду справ, пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством;

на **32 %** – до 315 із 464 – з недоговірних відносин.

Темпи приросту розглянутих справ за категоріями спорів (%)

На кінець 2024 року залишилися нерозглянутими майже 1,9 тис. звернень, або 18,5 % від тих, що надійшли для розгляду, що на 11,3 % більше, ніж на початок року.

За результатами судового розгляду в 1,5 тис. справ судові рішення судів нижчих інстанцій скасовано, змінено повністю або частково, що становить 26,4 % від розглянутих справ.

При цьому **0,8 тис.** судових рішень апеляційних судів, або **13,8 %** від розглянутих справ (5,7 тис.) скасовано і передано на новий розгляд до господарських судів (переважно до місцевих господарських судів – 70 %, або 0,5 тис.) у зв'язку з порушеннями норм матеріального та процесуального права, які унеможливають встановлення фактичних обставин справи, що мають значення для правильного вирішення спору.

Підстави скасування судових рішень в КГС ВС у відсотках до скасованих усього

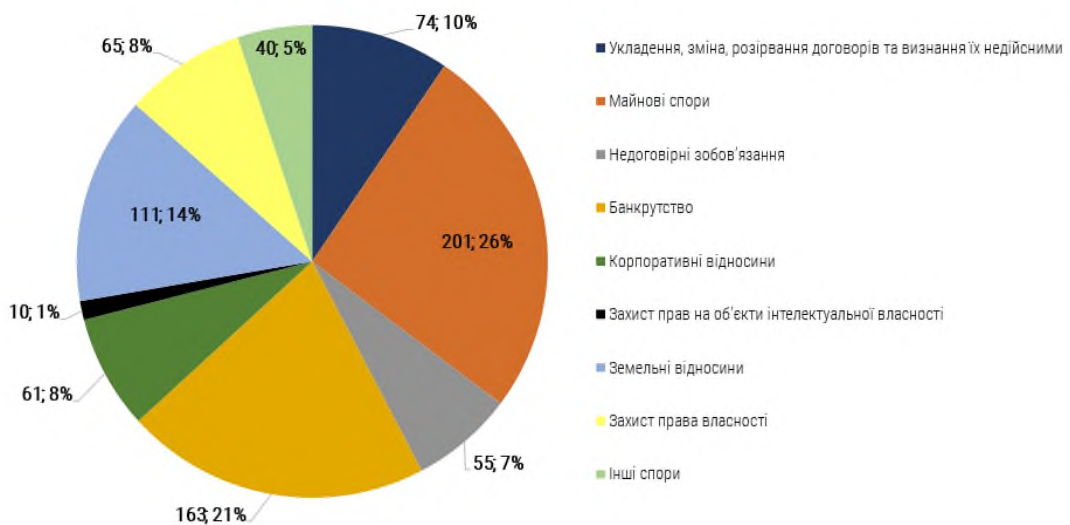

Особливо необхідно підкреслити позитивну тенденцію у питанні скасування судових рішень, яка не спостерігалася з початку роботи КГС ВС та сформувалася у 2023 році й продовжилася у 2024 році.

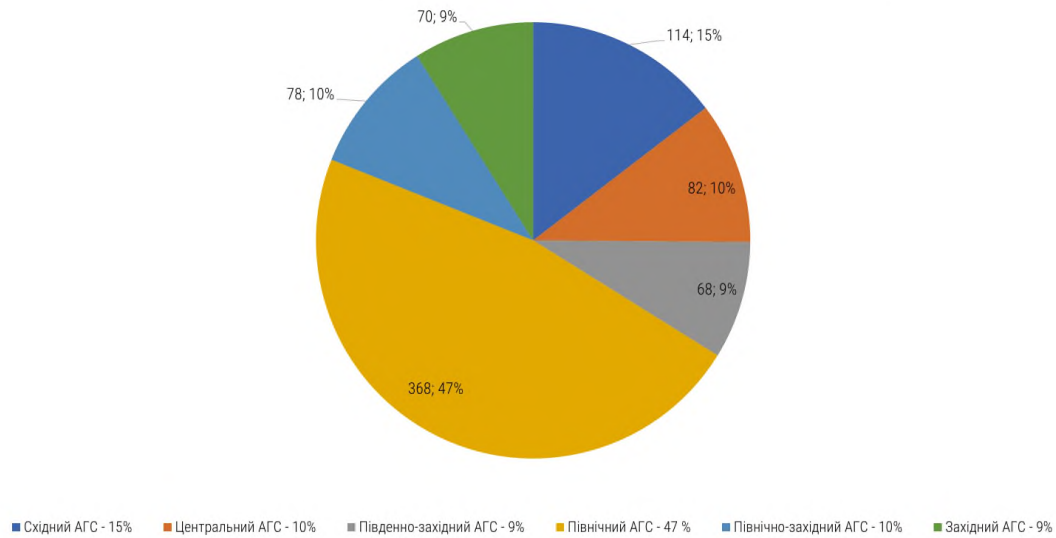
Якщо з 2018 року серед усіх скасованих судових рішень ті, що направлені на новий розгляд, становили у середньому 60 %, а у 2022 році досягли піку у 66 %, то у 2023 році відбулося стрімке падіння цього показника до 55 % й досягнуло 51 % у 2024 році.

Від усіх судових рішень, направлених на новий розгляд, найбільша частка припадає на судові рішення майнового характеру та щодо виконання договорів – 26 % (201 постанова); у справах про банкрутство – 21 % (163 постанови); із земельних відносин – 14 % (111 постанов). Решта категорій справ, що направлені на новий розгляд, становить менше 10 %.

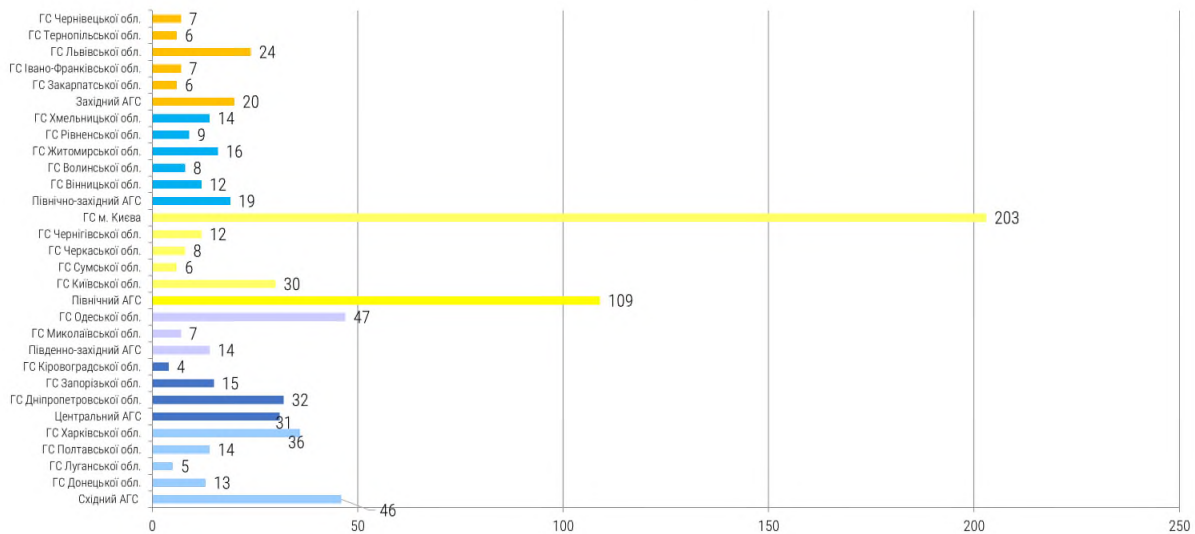
Справи, направлені на новий розгляд у 2024 році (за категоріями спорів)

Скасовано судові рішення та справи направлено КГС ВС на новий розгляд у 2024 році (за округами)

Справи направлені на новий розгляд до господарських судів у 2024 році

Одночасно з 2023 року спостерігається тенденція до **збільшення частки судових рішень, скасування яких відбувається шляхом ухвалення нових рішень**. У 2024 році цей показник **сягнув 18 %** від скасованих судових рішень. З 2018 року до 2022 року показник нових рішень становив у середньому лише 12 %, у 2023 році – 21 %.

За основними категоріями спорів найбільше нових рішень ухвалено у спорах:

- **25 %** (69 постанов) – із земельних відносин;
- **22 %** (60 постанов) – майнового характеру та щодо виконання договорів;

- **14 %** (38 постанов) – про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними;
- **13 %** (36 постанов) – щодо захисту права власності;
- **12 %** (32 постанови) – з корпоративних відносин.

Водночас за результатами розгляду касаційних скарг у **212** випадках скасовано судові рішення апеляційних судів та залишено в силі рішення суду першої інстанції, або **3,7 %** від розглянутих судових справ.

З метою забезпечення сталості та єдності судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом, на розгляді перебувало:

судових палат КГС ВС – **19** справ, з яких розглянуто **16** справ;

об'єднаної палати КГС ВС – **39** справ, з яких розглянуто **26** справ.

До Великої Палати Верховного Суду протягом 2024 року передано КГС ВС для розгляду **59** справ, з яких повернуто для розгляду відповідного складу суду **45** та розглянуто **21** справу (за наявними даними з урахуванням їх залишку у Великій Палаті на початок року).

У КГС ВС у 2024 році ефективність (відсоток розгляду справ від надходжень) здійснення судочинства становив **97,5 %**, зокрема у судових палатах:

для розгляду справ про банкрутство – **99,8 %**;

для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – **97,2 %**;

для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів – **96,9 %**;

для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності – **96,9 %**.

Збільшилася на 6,5 % чисельність суддів, які фактично розглядали справи у 2024 році, до 33 осіб із 31 у 2023 році.

У звітному періоді середній рівень навантаження суддів КГС ВС з урахуванням їх фактичної чисельності збільшився на 5,8 % – із 344 у 2023 році до **364** звернень, що перебували на розгляді, зокрема в судових палатах:

для розгляду справ про банкрутство – 359 звернень, що на 7,5 % менше, ніж у 2023 році;

для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – 353 звернення, що на 4,3 % менше, ніж у 2023 році;

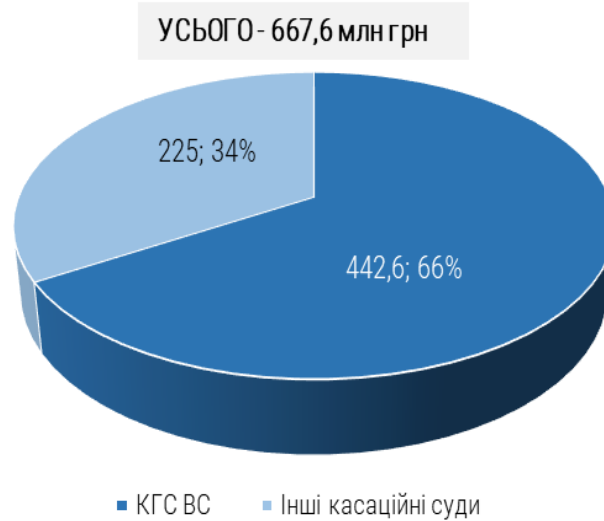
для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів – 370 звернень, що на 16,8 % більше, ніж у 2023 році;

для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності – 367 звернень, що на 11 % більше, ніж у 2023 році.

Строк розгляду справ КГС ВС протягом 2024 року зменшився до 69 днів із 72 у 2023 році при збільшенні рівня навантаження на суддів.

У звітному періоді до спеціального фонду Державного бюджету України за розгляд справ КГС ВС сплачено **442,6 млн грн** судового збору, що більше на 19,6 %, ніж у 2023 році (370 млн грн) і становить 66 % від сплаченого судового збору за розгляд справ Верховним Судом (667,6 млн грн).

Сплачено судовий збір за розгляд процесуальних звернень Верховним Судом у млн грн та відсотки від усього сплаченого

Висновки

Головним завданням господарської юрисдикції залишається оперативний і якісний розгляд справ, особливо важливих для оборони та соціальної сфери країни, для підтримки стабільності і функціональності ключових секторів економіки, а надто у воєнний час.

Базові показники оцінювання роботи господарських судів України у 2024 році демонструють значне навантаження на суди, адаптацію до незвичних, складних умов роботи, ефективний розподіл ресурсів для забезпечення стабільності судочинства.

У господарських судах вживалися заходи для безпеки учасників судового розгляду. В умовах військової агресії велика кількість судових засідань не відбувалася у зв'язку з небезпекою для відвідувачів та працівників суду. Судді відкладали розгляд судових справ, здійснювали розгляд без виклику сторін (у разі можливості), призначали нові дати судових засідань.

У разі повітряної тривоги оголошувалася перерва в судовому засіданні, а учасникам справи пропонувалося пройти до найближчого укриття.

Застосування дистанційного розгляду справ господарськими судами щороку збільшується.

Проведений аналіз свідчить про високу адаптивність і гнучкість системи господарських судів в умовах зміни економічних та геополітичних обставин, а також підтверджує необхідність подальшого зміцнення судової інфраструктури, що важливо для забезпечення правової стабільності та економічного розвитку країни.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua